

Islam en opsluiting

Isabelle Duroy, islamologe en vrijwilligster bij Amnesty International

Hoe raakt iemand geradicaliseerd? Om dat te begrijpen, kunnen de processen van groepsdynamica en groepsverbondenheid nuttiger blijken dan de focus op de zogeheten religieuze aspecten. Het religieuze aspect treedt pas in tweede instantie naar voren, als een reservoir waaruit rechtvaardigende, ideologische en identiteitsverlenende argumenten kunnen worden geput in de vorm van een constructie a posteriori.

Wij hoeven niet al te ver terug te gaan in de tijd, of verder te kijken dan de culturen die in de twintigste eeuw in Europa vorm hebben gekregen en zich vervolgens wereldwijd hebben verspreid, om radicaliseringsprocessen terug te vinden die een enorme weerslag hebben gehad op samenlevingen en die zijn voortgesprongen uit ideologieën die losstaan van het geloof: diverse vormen van nationalisme, fascisme, nazisme, franquisme, stalinisme, marxisme, de ideologie van de Rode Khmers, het genocidale rassengeweld in Rwanda, de etnische zuivering in voormalige Joegoslavië,... De islamitische radicaliseringsprocessen houden niet méér verband met de islamitische geloofsbeleving dan de volkerenmoorden van de zestiende eeuw in Latijns-Amerika – of de godsdienstoorlogen in Europa met de evangelische geloofsbeleving. In al die gevallen wordt de geloofsleer geïnstrumentaliseerd om de gewelddadige machtsovername – en bevestiging – van een individu in een groep, en van groepen ten aanzien van andere groepen, te legitimeren. Het is zo dat de radicalisering inwerkt op het ontwikkelingsproces van de zelfwaarde, en jongeren zijn dan ook de meest gevoelige categorie. Vooreerst enkele definities, bij wijze van suggestie: “Radicalisering wordt gedefinieerd¹ als het proces dat een individu ertoe aanzet om te breken met de maatschappij waarin hij leeft en een gewelddadige ideologie te gaan huldigen, in casu het jihadisme. De preventie omvat een pakket maatregelen, op diverse sociale vlakken, om radicalisering te voorkomen. Deradicalisering beoogt het 'afbouwen' van het radicaliseringsproces en het bewerkstelligen van de re-integratie van de betrokken individuen in de maatschappij.” Voor de identificatie van de factoren die optreden in het radicaliseringsproces kan het model van LAMGHARI Y.² worden gehanteerd als schematische voorstelling. “De islamitische radicalisering in de westerse seculiere context is een proces waarbij vier sferen interageren. Iedere sfeer bestaat uit een reeks spanningsfactoren. Iedere factor vormt een bouwsteen in het construeren van de radicale houding. De individuen positioneren zich anders in iedere sfeer. Om radicaal te zijn, hoeven niet alle factoren aanwezig te zijn maar een kritieke massa van ieder sfeer, die verschilt van persoon tot persoon, naargelang de parameters die hem eigen zijn. Van alle sferen zijn de identiteitsverlenende en religieuze sfeer het meest doorslaggevend.”

---

¹ EL DIFRAOUI A., UHLMANN M., *Prévention de la radicalisation et déradicalisation : les modèles allemand, britannique et danois*, in Repères, 171. <https://www.ifri.org/fr/publications/politique-etrangere/articles-de-politique-etrangere/prevention-de-radicalisation>

² LAMGHARI Y., *Jeunes : comment ils se radicalisent*, in Politique, revue de débats. N° 89, <http://politique.eu.org/spip.php?article3176>

Het radicaliseringsproces vormt zich ten aanzien van de (1) identiteitsverlenende sfeer, (2) de religieuze of ideologische sfeer, (3) de geopolitieke dimensie (in het Midden-Oosten) en (4) de sociaaleconomische en politieke dimensie.

In die vier sferen kan één kritieke drempel een radicaliseringsproces op gang brengen. Die drempel kan variëren van persoon tot persoon, vandaar het belang van een geïndividualiseerde aanpak. Een jongere die niet op een constructieve sociale omgeving kan terugvallen, zal zich een maatschappelijke 'tegen'-identiteit aanmeten.

Het radicaliseringsproces treft in het bijzonder de gedetineerden, aangezien het een omkering van het zelfbeeld mogelijk maakt: de gedetineerden die als de “slechten” worden beschouwd keren het proces om door zich te bekeren of te radicaliseren: zij worden de “goeden” in het tegenlicht van een stigmatiserende maatschappij en hervinden een zuiverheid, en houden daarbij vast aan de elementen van de subcultuur waarin zij zich afzonderen: “haat” – want gevoel van uitsluiting of van ontheemd-zijn, agressiviteit en, vooral dan bij de jongeren uit de steden, afwijzing van sociale waarden die de dominante groepen uitdragen.

In de gevangenissen focussen de salafisten op behoeftige, volgzaam en geïsoleerde individuen. Zij bieden hen verbondenheid. Als zij zich bekeren, genieten zij bescherming en respect. In de gevangenis geniet de geïsoleerde gedetineerde bescherming van de moslimfundamentalisten. Hij zal naar de wandeling kunnen gaan en deelnemen aan de activiteiten. De anderen zullen de confrontatie uit de weg gaan. Hij zal een nieuwe vorm van respect genieten, waardoor hij een hernieuwd gevoel van zelfwaarde en bevestiging verkrijgt.³

Indien hij zich overgeeft aan bekeringsijver wordt hij dominant, terwijl hij voordien gestigmatiseerd, schuldig en gemarginaliseerd was. Zij die geen deel uitmaken van de groep worden gedegradeerd tot ongelovigen, bron van alle kwaad. In dit stadium is de radicalisering reeds vergevorderd. Het verloop van het proces brengt voor het individu aanzienlijke psychologische voordelen mee. Hij vindt ook elementen die structuur geven en ervaart een innerlijke vrede.

De strijd tegen radicalisering gebeurt via algemene maatregelen, zoals meer welzijn in de gevangenis, die het gevoel van zelfwaarde van de gedetineerden moeten verbeteren. Ook de rol van de moslimconsulenten en aalmoezeniers is belangrijk om de gedetineerden een groter gevoel van zelfwaarde te bezorgen.

De strijd tegen het radicalisme verloopt ook via een identificatie van het soort van religieuze bekering:

- 1) De delinquent die zich bekeert tot de rituele handelingen maar zijn strafbare activiteiten voortzet. Zijn nieuwe religie brengt geen verandering in zijn sociale activiteiten teweeg. Diefstal blijft een normale activiteit.
- 2) De bekeerde delinquent die afziet van strafbare feiten.

---

³ De passage aangehaald tijdens de lezing komt uit het werk van KHOSROKHAVAR, F. Prisons de France . Violence, radicalisation, déshumanisation : surveillants et détenus parlent, ED. Robert Laffont, Paris 2016; p 164)

3) De geradicaliseerde delinquent, die zich vrijpleit van schuld ten aanzien van de misdrijven gepleegd op ongelovigen, aangezien zij geen deel uitmaken van zijn gemeenschap.

In dat laatste geval heeft de groep greep op het individu. Het individu is dan volledig onderworpen aan een autoriteit, die hem voorziet van zijn identiteit en hem erkenning bezorgt. Dit heeft veel weg van de gang van zaken in de etnische gangs in de Amerikaanse gevangenissen.

De preventieve actie moet in eerste instantie gericht zijn op de gemarginaliseerde individuen die op zoek zijn naar een identiteit, voordat zij verwickeld raken in het radicaliseringsproces.

oooooooooooooooooooooooooooo